

Grunnlagsdokument

**Satsingen *Vurdering for læring*
2010 - 2014**

Innledning

Hensikten med dette dokumentet er å beskrive hvilke prinsipper som ligger til grunn for den nasjonale satsingen *Vurdering for læring*, hvordan satsingen organiseres og avklare ulike aktørers roller og ansvar. Grunnlagsdokumentet bygger blant annet på og utdyper innholdet i invitasjonsbrevet til Fylkesmannsembetene datert 21.4.2010.

Bakgrunn for satsingen

Internasjonale studier viser at vurdering for læring (formativ vurdering) er den mest effektive måten å forbedre elevenes og lærlingenes¹ utbytte av opplæringen på og deres muligheter til å lære.²

Satsingen *Vurdering for læring* er en oppfølging av prosjekt Bedre vurderingspraksis som ble avsluttet våren 2009. I sluttrapporten til Kunnskapsdepartementet 29.5.09, anbefaler Utdanningsdirektoratet blant annet en videre satsing på vurdering og læring. I brev 20.11.09 ber Kunnskapsdepartementet om at det iverksettes en videre systematisk satsing på vurdering, både for å videreutvikle vurderingskulturen og for å oppnå en bedre vurderingskompetanse og en bedre vurderingspraksis.

Elevenes og lærlingenes læring er utgangspunktet

Utdanningsdirektoratet definerer Vurdering for læring slik:

Vurdering som blir brukt med det formål å forbedre undervisningen og lærlingen og elevens læring. Det betyr at informasjon som lærere og instruktører og/eller elever og lærlinger får om læring og kompetanse, brukes til å justere undervisningen og læringsprosessen de er involvert i.

Denne definisjonen innebærer at det er elevenes og lærlingenes *læring* som styrer planlegging, gjennomføring og vurdering av opplæringen.

Målsetting

Satsingens overordnede målsetting er å legge til rette for at skoleeier, skoler og lærebedrifter kan videreutvikle en vurderingskultur og en vurderingspraksis som har læring som mål. Det skal skje gjennom økt kompetanse og forståelse for vurdering som redskap for læring.

Målgrupper

Målgruppen for den nasjonale satsingen *Vurdering for læring* er skoleeiere med et utvalg skoler og lærebedrifter. Satsingen vil involvere både lærere, instruktører/faglige ledere, elever, lærlinger, skoleledere og skoleeiere.

Arbeidet vil også foregå i samarbeid med andre aktører, som ressurspersoner for skoleeier, universitets- og høyskoleinstitusjoner, Fylkesmannen og Utdanningsdirektoratet.

Felles føringer

Det skal være stor frihet til å utforme og gi innhold til satsingen på lokalt nivå med utgangspunkt i noen felles føringer som er beskrevet under.

---

¹ I dette dokumentet brukes begrepene *elever og lærlinger*. Dette omfatter lærerkandidater og voksne i grunnopplæringen.

² OECD (2005): *Formative Assessment: Improving Learning in Secondary Classrooms*.

Satsingen handler om undervisvurdering

Norge har et dokumentert behov for kompetanseutvikling i vurdering.³ Lærere opplever det blant annet som vanskelig å praktisere enkelte av prinsippene i forskrift om vurdering. Dette gjelder særlig skillet og sammenhengen mellom undervis- og sluttvurdering. Prosjektet Vandreboka viste at det i fagopplæringen er behov for å utvikle en mer systematisk undervisvurdering.⁴ Forskning har pekt på flere områder innenfor undervisvurdering der det er behov for å videreutvikle vurderingspraksisen i grunnopplæringen. For eksempel kommer det fram i TALIS-undersøkelsen i 2008⁵ og den norske oppfølgingsrapporten i 2009⁶ at mange norske lærere i mindre grad enn lærere i de fleste andre deltakerlandene setter klare læringsmål og systematisk følger opp elevenes læringsarbeid. Funn fra evalueringen av reform 97 viste at lærere på barnetrinnet i liten grad ga eksplisitte og klare standarder for elevenes klasseromsarbeid og at tilbakemeldinger til elevene ofte var av generell positiv karakter.⁷ Resultater fra Elevundersøkelsen⁸ viser at en ganske stor andel elever svarer at læreren i noen grad forteller dem hva de bør gjøre for å bli bedre i faget og at de bare i noen, eller svært få fag, vet hva som skal til for å oppnå kompetansemålene.

Praktisere vurdering for læring i klasserom og lærebedrift

Ny forskrift til opplæringsloven bygger på fire sentrale prinsipper for god undervisvurdering:

Elever og lærlinger lærer best når de

- forstår hva de skal lære og hva som er forventet av dem
- får tilbakemeldinger som forteller dem om kvaliteten på arbeidet eller prestasjonen
- får råd om hvordan de kan forbedre seg
- er involvert i eget læringsarbeid ved blant annet å vurdere eget arbeid og utvikling

Prinsippene har sitt utgangspunkt i forskning om Vurdering for læring og Assessment is for learning-satsingen i Skottland som har pågått siden 2002.

Det som gir mest uttelling på elevprestasjonene, er samspillet mellom lærer og elev og den kontinuerlige vurderingen læreren gjør som en integrert del av opplæringen.⁹ Det er liten grunn til å tro at ikke dette også gjelder for fagopplæringen. Derfor skal deltakerne i satsingen velge ett eller flere av prinsippene, arbeide med disse og gjøre dem til en integrert del av opplæringen. Det er viktig at deltakerne kommer raskt i gang med å prøve ut ulike teknikker som bygger opp under prinsippene.

På nettsiden www.skolenettet.no/vurdering finnes mer informasjon om Vurdering for læring med bl.a. verktøy og filmer som viser eksempler på hvordan disse fire prinsippene kan praktiseres i klasserommet og arbeidslivet.

³ Elevundersøkelsen, utprøvingen av kjennetegn på måloppnåelse med 77 skoler i prosjekt Bedre vurderingspraksis, høringen til endringer om vurdering i forskriften og evaluering av Kunnskapsløftet

⁴ SINTEF Teknologi og samfunn (2009): Vandreboka – et prosjekt på vandring?, SINTEF (2010): Når ulike verdener møtes.

⁵ Teaching and Learning International Survey (TALIS) (2008): Resultater fra OECDs internasjonale studie av undervisning og læring.

⁶ Vibe, N, Aamodt, P.O., Carlsten, T.C. (2009): Å være ungdomsskolelærer i Norge. Resultater fra OECDs internasjonale studie av undervisning og læring.

⁷ Klette, Kirsti (2003): "Lærernes klasseromsarbeid; Interaksjons-og arbeidsformer i norske klasserom etter reform 97". I: Klette, Kirsti (red.): *Klasserommets praksisformer etter reform 97*. Oslo. Pedagogisk forskningsinstitutt, Universitetet i Oslo-

⁸ Elevundersøkelsen 2007, 2008, 2009 og 2010.

⁹ Black, P.J. & D. William (1998): Assessment and classroom learning. *Assessment in Education* 5 (1)7-77 og Hattie, J. & Timperley (2007): The power of feedback. I: *Review of Educational Research* 77, 1. 88-118.

Elevene og lærlingenes læringsbehov får konsekvenser for opplæringen

En grunnleggende idé innenfor Vurdering for læring er at vurderingsinformasjon blir brukt til å justere opplæringen slik at elever og lærlinger skal lære mer og bedre (to adjust teaching to meet student needs¹⁰). Dette involverer både lærer og instruktør og elev og lærling. Lærer, instruktør, elev og lærling må vurdere på en slik måte at de kan følge med på den læringen som skjer. Lærer og instruktør må kontinuerlig vurdere om opplæringen fører til best mulig læring for elever og lærlinger. Elevene og lærlingene på sin side skal ha kunnskap om egen kompetanse og læringsbehov, slik at de kan være medansvarlige i å legge opp den videre opplæringen. Det er altså elevenes og lærlingenes *læring* som styrer planlegging, gjennomføring og vurdering av opplæringen.

Et trygt og tillitsfullt læringsmiljø

John Hatties omfattende studie om læring rapporterer at det er kvaliteten på lærernes praksis som er mest avgjørende for gode resultater i klasserommet.¹¹ Læreren evne til å skape et tillitsfullt læringsmiljø med fokus på læringsbehov, samarbeidet med elevene og elevenes egenvurdering, står øverst på forskernes liste over faktorer som bidrar mest til bedre læringsresultat hos elevene.

Det er altså avgjørende *hvordan* læreren praktiserer prinsippene for god vurdering, og derfor skal lærere og instruktører være spesielt oppmerksomme på å skape et tillitsfullt læringsmiljø. Det betyr et læringsmiljø som retter oppmerksomheten mot elevenes og lærlingenes læringsbehov og måloppnåelse for alle. Det skal være rom for å prøve og feile og det skal oppleves trygt å fortelle hva man trenger å lære bedre.

Tilbakemelding og oppfølging på alle nivåer

TALIS-undersøkelsen¹² gir oss interessante funn om vurderingspraksis og oppfølgingskultur. Funnene peker i retning av at norske lærere er de som i minst grad følger opp om elevene har forstått det faglige innholdet sammenliknet med andre land. I tillegg peker studien på svak oppfølging og tilbakemelding til lærere fra skoleledelse og skoleeier. Studien konkluderer med at en særlig utfordring for norsk skole, ligger i en svakt utviklet oppfølgingskultur på alle nivåer. Aktiv medvirkning, tilbakemelding og oppfølging på og mellom alle nivåer er derfor sentrale prinsipper for alle involverte i satsingen.

Roller og ansvar

I § 2-1 i forskriften står det at *skolen "... skal jamleg vurdere i kva grad organiseringa, tilrettelegginga og gjennomføringa av opplæringa medverkar til å nå dei måla som er fastsette i Læreplanverket for Kunnskapsløftet. Skoleeigaren har ansvar for å sjå til at vurderinga blir gjennomført etter føresetnadene.*" I opplæringslovens § 4-7 står det at lærebedriften skal ha intern kvalitetssikring, slik at lærlingen eller lære kandidaten får opplæring i samsvar med lova her og forskrifta til denne.

Forskning om skoleutvikling peker på at hvordan skoleeiere og skoler rekrutteres og involverer seg underveis, er viktig for utvikling og eierskap i utviklingsarbeidet, og dermed for resultatet.

Utdanningsdirektoratet, Fylkesmannen, skoleeiere, skoleledere, lærere og instruktører vil

¹⁰ OECD, Policy Brief (2005): Formative Assessment: Improving Learning in Secondary Classrooms.

¹¹ Hattie, J. (2009): Visible learning. A synthesis of over 800 meta-analyses relating to achievement.

¹² Teaching and Learning International Survey (TALIS): Resultater fra OECDs internasjonale studie av undervisning og læring (2008) og Vibe, N, Aamodt, P.O., Carlsten, T.C. (2009): Å være ungdomsskolelærer i Norge. Resultater fra OECDs internasjonale studie av undervisning og læring.

ha ulike roller og ansvar i løpet av satsingsperioden. I alle puljene gjelder følgende:

- Utdanningsdirektoratet legger føringer for satsingen, tildeler midler og utvikler og bruker forskning, dokumentasjon og erfaringer fra satsingen i det videre arbeidet med kunnskapsspredning og policyutforming. Direktoratet har også ansvar for et felles opplegg for ressurspersoner.
- Fylkesmannsembetene velger ut deltakere i satsingen, tildeler midler og har oppfølgingsoppgaver overfor skoleeierne.
- Skoleeiere etterspør og følger opp informasjon om skolenes og eventuelt lærebedriftenes vurderingskultur og vurderingspraksis og legger til rette for erfaringsspredning og kompetanseutvikling. Skoleeier etablerer lokale og eventuelt regionale nettverk og sørger for framdrift i utviklingsarbeidet hos skoleeier og skoler og eventuelt lærebedrifter.
- Ressurspersoner skal bistå skoleeier og skoler og eventuelt lærebedrifter i arbeidet med kompetanseutvikling og nettverk i satsingen.
- Skoleledelsen sørger for framdrift i utviklingsarbeidet ved egen skole og legger til rette for erfaringsutveksling for lærere, og etterspør og følger opp informasjon om skolens vurderingskultur og vurderingspraksis.
- Skoleeier, skolene og lærebedriftene utarbeider forpliktende planer for et faglig og organisatorisk kompetanseutviklingsopplegg for deltakelsen i satsingen.
- Lærere og instruktører arbeider med et eller flere av de fire prinsippene for god undervisningsvurdering på en måte som er i samsvar med vurdering for læring, slik det er beskrevet i avsnittet om felles føringer i dette dokumentet. Lærere og instruktører skal delta aktivt i nettverk og andre tiltak for erfaringsutveksling og kompetanseutvikling i vurdering.

Hvilke oppgaver og ansvarsområder de involverte har, beskrives nærmere i invitasjonsbrevet til deltakerne i hver pulje.

Arbeidsform og struktur

Satsingen Vurdering for læring organiseres som *lærende nettverk* fordi andre nasjonale og internasjonale satsinger har vist at det å jobbe nettverksbasert er hensiktsmessig for å få til samarbeid, gjensidig læring og erfaringsdeling. Nettverkene skal skape dialog, erfaringsutveksling og refleksjon som grunnlag for endring av praksis. Denne arbeidsformen skal støtte opp om en praksisendring som er varig og som når ut til flest mulig.

Det er åpent for ulik organisering av de lokale og regionale nettverkene, men det skal legges til rette for møteplasser på tvers av enheter og nivåer. For å få til en kultur- og praksisendring stilles det noen krav til nettverk som det er viktig å ta hensyn til i planleggingen. Erfaring viser at det er avgjørende å ha:

- avklarte forventninger, rollefordeling og avgrensninger av samarbeidet, dvs at nettverksleder og nettverksdeltakere er klar over hva som forventes av dem
- en fastlagt struktur for samlinger/nettverksmøter med forhåndsdefinert innhold og form
- forpliktende og gjensidig deltakelse, det vil si å stille forberedt til samlinger/nettverksmøter og bidra på samlingene/nettverksmøtene
- krav om arbeid/utprøving i klasserommet/verkstedet mellom samlinger/nettverksmøter
- faglige innlegg og litteratur som utfordrer egen praksis og bidrar til kompetanseutvikling

En viktig del av satsingen er å legge til rette for erfaringsutveksling og -spredning mellom skoler og skoleeierområder.

Dimensjonering av den fireårige satsingen

Den fireårige satsingen pågår i perioden 2010-2014, og vil gjennomføres med fire puljer som starter på ulike tidspunkter. Skoleeierne i hver pulje vil delta i en periode på 14-16 måneder. I løpet av fireårsperioden vil 170 kommuner og fylkeskommuner fra alle landets fylker bli invitert til å delta. Dette vil omfatte mellom 550 og 600 skoler og lærebedrifter. Som hovedregel skal hver kommune delta med minst 3 skoler¹³, mens fylkeskommuner skal delta med noen flere. I kommunene bør både barnetrinn og ungdomstrinn være representert.

Nærmere informasjon om de ulike puljene finnes på www.skolenettet.no/vurdering.

Midler

Satsingen er lagt opp slik at Utdanningsdirektoratet tildeler midler til skoleeier via Fylkesmannen, og at midlene disponeres av skoleeier ut fra noen forhåndsdefinerte kriterier. Kriteriene for bruk av midler fremgår i invitasjonsbrevet til deltakerne i hver pulje. Det forutsettes at skoleeiere som deltar bidrar med egenfinansiering. Direktoratet gir nærmere føringer for rapportering om bruk av midler i utbetalingsbrev til fylkesmannsembetene.

Utfordringer

Det er tidkrevende å jobbe med videreutvikling av vurderingskultur- og praksis, og det kan være utfordrende å finne tid til erfaringsutveksling og samarbeid. Forskere som har fulgt lignende prosesser, blant annet i Storbritannia, sier at det tar mellom ett og to år før deltakerne opplever at de praktiserer vurdering for læring på en god måte. En del skoler i prosjekt Bedre vurderingspraksis rapporterte at selv om arbeidet med egen vurderingspraksis kunne være frustrerende og krevende, opplevde de arbeidet som motiverende og viktig fordi det angikk skolens kjernevirksomhet.

En vanlig utfordring i arbeidet med vurdering er å flytte fokus fra læringsaktivitetene og hva elevene og lærlingene skal *gjøre*, til en opplæring som har fokus på hva de skal *lære*. Videre kan det være utfordrende å gi elever og lærlinger vurderinger som ikke bare handler om hva de har lært og hva de kan, men som også peker framover mot det videre arbeidet. Det kan også være krevende å få elever trygge på at tilbakemeldinger og karakterer gis for å fremme læring, og ikke som en endelig "dom" eller for å disiplinere. Å jobbe systematisk med prinsippet om å endre/justere egen undervisning dersom den ikke fører til ønsket læring, kan også oppleves som uvant og krevende i begynnelsen.

Elever og lærlinger får en ny rolle, og det kan oppleves uvant for dem å ta mer aktivt del i vurderingsarbeidet. Involvering og refleksjon rundt læringsarbeidet og målene for opplæringen er viktig for å trene elever og lærlinger i å styre egne læringsprosesser, også i et livslangt læringsperspektiv. Lærere i prosjekt Bedre vurderingspraksis rapporterte at det krevde en del arbeid i startfasen, men at elevene ble mer motivert av å ta mer ansvar og delta i vurderingsarbeidet.

---

¹³ Når det gjelder kommuner med få grunnskoler, kan dette fravikes.

For å støtte lærere og instruktører i arbeidet med å gjennomføre vurdering for læring, er det viktig med gode forankringsprosesser på alle nivåer og god tilrettelegging og tett oppfølging fra skoleleder/bedrift og skoleeier.

Nettressurser

Lærere og skoleledere finner mer kunnskap om vurdering for læring, inspirasjon, filmer og nyttige øvelser på www.skolenettet.no/vurdering

Instruktører og faglige ledere finner mer kunnskap om vurdering i bedrift, inspirasjon og filmer på www.skolenettet.no/yrkesfag

Ståstedsanalysen finner du på: <http://www.udir.no/Tema/Verktoy/Stastedsanalysen-og-organisasjonsanalysen/>

Rundskriv om individuell vurdering finner du på: <http://www.udir.no/Nyheter/Nytt-rundskriv-om-individuell-vurdering-/>

Brosjyrer for lærere om viktige bestemmelser om vurdering i grunnopplæringen finner du på: <http://www.udir.no/Brosjyrer/Vurdering--no-gjeld-det/>